

Que algú en salvi les goges

JOSEP PUJOL

A diferència dels altres aplecs de llegendes publicats per Edicions Sidillà, dedicats a les Gavarres i a la Costa Brava, aquest té una vocació més viquipedica, en el sentit que en recull un gavadal i és d'autoria col·lectiva. *Llegendes d'aigua dolça* especifica al subtítol que reuneix «les millors històries de rius, llacs, estanys i gorgues dels dos costats del Pirineu i de la Catalunya Vella», als quals s'ha d'afegir Andorra. N'he comptades 340, algunes desenvolupades en tres o quatre pàgines, d'altres enllestides en unes poques ratlles. Unes són recollides sobre el terreny humit en qüestió, d'altres parteixen de la rica bibliografia folklorística catalana, que té representants il·lustres com Jacint Verdaguer o Cels Gomis.

Les protagonistes de gran part d'aquestes contalles són les goges, goies, aloges, dones de fum i aigua, encantades o encantaries. Basta una bassa o una mica d'obaga perquè ja se n'hi hagi vist alguna, sigui a Maçanet de Cabrenys, al Canigó o Barruera. Si en algun estanyol només se'n fonamenta la seva presència i se'n relata alguna anècdota, a d'altres la versió és narrativament més completa, com *El pastor de la Fou*: llegint-la, s'hi adverteixen les constants d'un tronc comú que es van adaptant a cada orografia particular. Més que l'assumpte fantàstic, aquestes nimfes misterioses que renten la roba d'amagat, que ajuden

les altres dones però gasten bromes pesades als homes, que expliquen enriquiments sobtats de certes masies; aquests mites ens interessan particularment perquè informen de la mirada tradicional damunt les dones –les reals, les de terra–: es recela de la solidaritat femenina, dels rentadors com a gineceus sospitosos, de maternitats excloents, fins i tot de la pròpia muller, en potència tant fada com bruixa. Les goges són el reflex en l'aigua del món privat de la dona, que l'home veu amb suspicàcia. Però tot això només es pot concretar i verbalitzar a les llegendes. Com a tantes històries de goges, si se l'anomena pel seu nom la goja desapareix, i amb ella la fascinació, la sort o la riquesa.

Altres llegendes ens expliquen, mitjançant falses i distretes etimologies, l'origen d'un topònim (la roca dels Morros, el Pallars, el Freser, Girona...), o bé la construcció fantàstica de castells i ponts: quanta feina, i tan mal pagada, que va fer el diable! A d'altres s'observa el procés de cristianització d'espais abans poblats per llegendes profanes: al fons dels estanys de Guils o de Malniu ja no s'hi veuen goges sinó la Crucifixió o esglésies submergides. També són entretingudes les llegendes basades en fets històrics, i quan el rondallaire es converteix en investigador, el resultat és excel·lent, com ho fa Marcel Fité amb el cadàver de Narçó o l'hostal dels Espluvins.

CORTADELLAS, Xavier;
PUJADÓ, Judit [coord.]

Llegendes d'aigua dolça

Edicions Sidillà
La Bisbal d'Empordà, 2016
400 p.

De la banda gironina no hi podien faltar la llegenda d'en Morgat de Banyoles, el bruel de Castelló, la mort del Cap d'Estopes o el viatge d'en Pere Porter per l'estany de Sils, entre moltes d'altres. Entre tants ponts del dimoni, no sé què hi diran els veïns de Santa Eugènia quan no hi trobin el seu, però sí el de Sarrià de Ter.

Narrades amb economia narrativa i amb diversitat estilística segons els autors, s'ha mirat sempre que les llegendes no perdin el to oral amb què devien estar explicades, i que no perdin la flaire autòctona, amb tocs de rosada dialectal. Quan tot sigui eixut, s'agrairà que algú almenys n'hagi salvat les goges.

narradora: no és gens fàcil barrejar el registre còmic o irònic amb el poètic. I ella ho fa com si tal cosa. Molt bo, en aquest sentit, el començament de la novel·la. Un bon començament que enganxa i que dona el to del que vindrà. Per a mi és el millor de l'obra: la part que ens narra la preparació de l'Eva, la protagonista, per assistir a l'entrevista de feina. Després, en el gruix

de la novel·la, on s'esdevé el monòleg disfressat d'entrevista de l'Eva, el text va perdent una mica de la seva llum particular, des del meu punt de vista. Algunes històries es fan un pèl massa llargues i feixugues, tot i que la galeria de personatges brilla per la seva particularitat. El millor: el *tour de force* entre la comicitat d'allò que es narra i allò que se suggereix de manera sub-

terrània. A *Les generacions espontànies* res no és el que sembla d'entrada. És la realitat del «copiar, enganxar» tan present en la realitat que ens envolta. Allò no tan bo: el final no té ni la meitat de força que el començament.

Ras i curt: una bona novel·la que no és extraordinària. Ben escrita. Però no sacseja. Però al cap i a la fi, una bona novel·la. Diferent i curiosa. Llegiu-la!